

Bölüm 21

OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDAN CUMHURİYET'İN İLK YILLARINA GİRİŞİMCİLİĞİN SOSYOLOJİK EVRİMİ

Nilüfer RÜZGAR¹

GİRİŞ

Girişimcilik, bilhassa 2000'li yılların başından beri, ülkelerin gelişme ve kalkınma gibi amaçlarına ulaşma sürecinde önemli bir aktör olarak var olmaktadır. Bir takım ülkeler, toplumsal yapıları ve kültürel mirasları gibi etkenlerden dolayı girişimcilik fırsatlarını değerlendirme bakımından daha uygun bir ortama sahip olabilmektedirler; ancak Türkiye gibi gelişmekte olan bir takım ülkeler ise, hem tarihlerinden kaynaklı hem de toplumsal yapılarından kaynaklı belirli faktörler sebebiyle girişimcilik fırsatlarını uygun bir şekilde değerlendirebilecekleri bir ortama sahip olmayabilmektedirler (Candan, 2011). Bu çalışmanın amacı, Osmanlı İmparatorluğu döneminden başlayarak Cumhuriyet döneminin ilk yıllarına uzanan girişimcilik serüvenini irdelemektir.

OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA GİRİŞİMCİLİK SOSYOLOJİSİ

Türkler, yerleşik toplumsal düzene geçmeleriyle birlikte ticaret ve sanat alanlarında girişimlerde bulunmaya başlamışlardır. Osmanlı İmparatorluğu dönemine gelindiğinde ise ticaretten uzaklaşan Türk toplumu, ancak daha sonraki dönemlerde sosyal ve kültürel düzeyde ticari bir altyapı ve kültür oluşturma bakımından gelişme göstermiştir. Müslüman Türklerin gerçek anlamda ticari ve ekonomik faaliyetlerle ilgilenmeye başlamaları, 2. Meşrutiyetten sonraki dönemde ortaya çıkmıştır (Marangoz, 2016).

Osmanlı İmparatorluğu'nun sonlarına doğru başlayan ekonomik girişimler, genellikle Sanayi Devrimi'nden sonra Batı'yla daha sıkı etkileşimde olan Yahudi, Rum ve İtalyan asıllı Türk vatandaşları tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu gayrimüslim Türk vatandaşları; bankerler, ithalatçılar ve tüccarlardan meydana gelmiştir. İmparatorluk döneminde var olan bir başka girişimci türü de, askeri amaçlarla

¹ Dr. Nilüfer Rüzgar, Bursa Teknik Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi İşletme Bölümü Öğretim Üyesi, nilufer.ruzgar@btu.edu.tr

(Candan, 2011). Yine de Türkiye Cumhuriyeti, özellikle ilk yıllarında, girişimcilik alanında kendisini göstermeye başlayarak önemli faaliyetlerin yürütülmesine imkân sağlamıştır. Fakat unutmamak gerekir ki, gayrimüslim azınlık vatandaşlar gerek Osmanlı İmparatorluğu döneminde gerek Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kurulduğu dönemlerde, girişimcilik alanında son derece faal olarak büyük işler yapmışlar, hem kendi kurdukları ve günümüzde halen başarılı faaliyetlerde bulunan şirketleri ve holdingleriyle, hem de tecrübesizliklerinden dolayı bu tür faaliyetlere geç atılan Müslüman/Türk iş adamlarına yardımcı olup tecrübelerini aktarmaları ve yol göstermeleriyle günümüzde başarılı girişimlerle kökleşmiş iş sisteminin temelini oluşturmuş ve Müslüman/Türk halkının girişimcilik bağlamında bugünlere gelmesinde büyük rol oynamışlardır.

KAYNAKÇA

- Afyonkarahisar Şeriyye Sicili/AŞS.nr. 567, 568, 569, 572, 574, 591, 604, 605, 609, 611, 615, 616, 617, 647.
- Akbulut, İ. (1995). Türk Tarihinde Ermeniler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 50(1).
- Akdemir, A. (2016). *Girişimcilik ve İş Kurma*. İstanbul: Orion Yayınları.
- Aktar, A. (1996). Trakya Yahudi Olaylarını 'Doğru' Yorumlamak. *Tarih ve Toplum*.155, 45-56.
- Akın, H.B. (2003). Türkiye'de Girişimcilik ve Memurluk Üzerine Mustafa Suphi ve Prens Sabahattin'den Mühlhem Bir Analiz. *Piyasa*,6-7, 29-51.
- Arıkan, S. (2002). *Girişimcilik: Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Ayber, B. (2008). *Tanzimat'tan Lozan'a Türkiye'de Azınlık Hakları*. Yüksek Lisans Tezi, Tc. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Anayasa Bilim Dalı, Ankara.
- Bali, R. N. (1998). Cumhuriyet Döneminde Azınlıklar Politikası. *Birikim Arşiv*.
- Bali, R. N. (2011). Gayrimüslim Mehmetçikler: Hatıralar-Tanıklıklar. İstanbul: Libra Kitap.
- Byraktar, S. (2011). Avrupa Birliği Mesleki Eğitim Programlarında Girişimcilik Eğitimlerinin Ekonomik Kalkınmadaki Yeri. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(1).
- Boratav, K. (2006). *Türkiye'de Devletçilik*, (2. Baskı), Ankara: İmge Yayınevi.
- Buğra, A. (1994). *State and Business in Modern Turkey, A Comparative Study*. SUNY Series in the Social and Economic History of the Middle East.
- Buğra, A. (2008). *Devlet ve İşadamları* (6. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Buğra, A. ve Savaşkan, O. (2014). Türkiye'de Yeni Kapitalizm. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Candan, H. (2011). Osmanlı'dan Günümüze Türk Topraklarında Girişimcilik Serüvenine Dair Bir Değerlendirme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2).
- Colpan, A. M. ve Jones, G. (2011). Vehbi Koç and the Making of Turkey's Largest Business Group. *Harvard Business Review*. 9-811-081.
- Doğru C. (2008). Osmanlı Toplumunda Kapitalist-Girişimci Sınıfın ve İnsan Tipinin Oluşumunu Engellenen Faktörler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 75-91.
- Genç, H., Çokgezen, M. ve Koraltürk, M. (2004). Cumhuriyetin İlk Yıllarında İş Dünyasının Profili. *İktisat İşletme ve Finans* 19(216):62-75.
- Gökbunar, A. R. (2016). Milli İktisat Ve Devletçilik Politikalarının Girişimciliğin/Müteşebbislerin Gelişimi Üzerine Etkisi Ve Günümüze Çıkartımlar: 1923'den 1940'lara. *Scientific Cooperation for the Future in the Social Sciences International Conference*, Uşak, Turkey.

- Gümüšoğlu, Ş. ve Karaöz, B. (2013). Tarihsel Süreçte Girişimcilik: Muğla Örneği. *Uluslararası Girişimcilik ve Kariyer Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 63-83.
- İnalçık, H. (2002). *Foundations of Ottoman-Jewish Cooperation. Jews, Turks, Ottomans; a Shared History, Fifteenth through the Twentieth Century*. (Ed. A. Levy). Syracuse, NY: Syracuse University Press.
- Kahraman, K. (2006). *Anadolu Aslanlarının Doğuşu*. (Ed. E.Erken), *İktisat, Tarih ve Zihniyet Dünyamız* içinde (ss. 221-235). İstanbul: Bilge Matbaacılık.
- Karabatak, H. (1996). 1934 Trakya Olayları ve Yahudiler. *Tarih ve Toplum*, 146, 4-16.
- Levi, A. (1996). 1934 Trakya Yahudi Olayları: Alınamayan ders. *Tarih ve Toplum*, 151, 10-17.
- Marangoz, M. (2016). *Girişimcilik*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Nişancı, Ş. (2002). *15-16. Yüzyıllarda Osmanlı İktisat Zihniyeti*. İstanbul: Okumuş Adam Yayıncılık ve Eğitim Hizmetleri.
- Olivier, (1972). *Türkiye Seyahatnamesi (1790 Yılında Türkiye ve İstanbul)*, (Çev. O. Gökmen). Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Ortaylı, İ. (b.t.). Osmanlı Devleti'nden Günümüze Ermeniler. *Ermeni Külliyyat*, 3(11). İstanbul.
- Özdemir, Ş. (2006). *MÜSLAD: Anadolu Sermayesinin Dönüşümü ve Türk Modernleşmesinin Derinleşmesi*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Öztürk, İ. (2008). *Girişimcilik Raporu*. (Rapor No:1). İGİAD 2008 Girişimcilik Raporu.
- Polat, Z. (2014). Osmanlı Devleti'nde Ermenilerin Sosyo-Ekonomik Yapısından Kentsel Kesitler. *Yeni Türkiye*.
- Salnâme-i Nezaret-i Maarif-i Umumiyye/SNMU, sene 1316, defa 1, s. 550.
- Sayar, A.G. (1998). *Sabri F. Ülgener: Bir İktisatçının Entelektüel Portresi*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Şimşek, O. (2008). *Türk Girişimciliğinin Sosyolojisi*. Ankara: Otorite Yayınları.
- Tcherkezian, G. (b.t.). La Communauté Arménienne d'Afyon Karaissar", Paru dans le quotidien en langue arménienne "HARATCH", *traduction Lise Nazarin*, <http://www.eglise-apostolique-armenienne.com/tranche.htm>.
- Toprak, Z. (1982). *Türkiye'de Milli İktisat (1908-1918)*, Ankara: Yurt Yayınları.
- Toprak, Z. (1996). 1934 Trakya Olaylarında Hükümetin ve CHF'nin Sorumluluğu. *Toplumsal Tarih*, 34, 19-25.
- Vahapoğlu, M. H. (2005). *Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okullar*, Ankara: MEB Yayınları.
- Yamak, S. (2006). Changing Institutional Environment and Business élites in Turkey. *Society and Business Review*, 1(3).
http://www.salom.com.tr/haber-91856.cumhuriyet_tarihinde__yahudiler_ve_meslekleri.html
2014